

Négyen voltunk otthon a pincelakásban. Négyen testvérek. Nyolc, hat, négy és kétévesek. Apánk valahol a magasban — állványokon dolgozott, mert kőműves volt. Anyám mosni járt. Hamar észrevettem, hogy apámnak is, anyámnak is szinte mindig tiszta volt a keze. Apámnak a mésztől, mert az még a bőrét is lemarta, anyámnak a lúgkőtől, meg az egéssz napi nagymosástól. Emlékszem: amikor este hazajöttök, vizsgáltuk őket: apám szemétáját megtisztítottuk a mésztől, glicerint készítettünk elé, hogy kézmosás után kezét bekenje azzal. Azután lehúztuk a cipőjét és odaadtuk a papucsát — egy lefejezett rossz cipőt. Leoldottuk anyánk vizes kötényét, lehúztuk víztől szivattyúzó, ócska cipőjét. És elnéztük szép, tiszta kezét. Az újjai hegye barázdás lett a sok mosástól és csak órák múlva simult ki újra. Este — nekünk mosott... Most pihennek... Nem együtt, de nem messze egymástól. Ha halottak napján gyertyát gyújtok apám sírkeresztjén, annak fénye elkísér és odalátszik anyám sírjához.

Négyen voltunk otthon, négyen testvérek. Szüleink dolgoztak valahol. Vártuk, hogy vacsorát hozzon anyánk. Szobánkban már régen beesteledett. Én nagyon féltem. Ösztönösen féltem a sötétől. Kezemet zsebre dugtam, nehogy a Bubus megragadja. Kértem Dezső bátyámat, gyűjtsön gyufát. A bőrömet is megbizsergette a gyufa sercegése; ez már a fény biztató ígérete volt. Nagynehezen meggyulladt a kéngyújtó. A sarokban őrtálló ócska holmik látása teljesen megnyugtatott: otthon vagyok. Azután ismét sötét lett. De amit láttam, az életett. Olyan volt ez a kis fény számomra, mint a légszomjban szenvedőknek az oxigénbelegzés.

Egyszer csak megszólalt Dezső bátyám:

— Akarjátok-e hallani, hogy a mécs és a gyertya hogyan beszélget egymással?

Egyszerre kiáltottuk mind a hárman, hogy: igen!

— Csak akkor lehet őket hallani — folytatta Dezső bátyám titokzatosan —, ha teljes csendben leszünk. Egy püsszen és elnémulnak. Az is lehet, hogy sokat kell rá várni, amíg beszélni kezdenek. Csak szegény, és jó gyermekek hallják beszédüket.

Jól emlékszem: mennyire úgy éreztem, hogy én szegény is vagyok, meg jó is.

— Figyeljete! Először meggyújtom a mécsét, azután a gyertyát.

Már égett a mécs, kigyúlt a gyertya. Alig mertünk rájuk nézni, nehogy észre vegyék, hogy figyeljük őket. Még a lélegzetünket is visszafojtottuk, annyira hallgattunk. A mécs — szokott szelídségével — egy álló teknőn égett. Tudta, hogy most gyújtották meg: tudta, hogy fényét nem önmagának köszönheti. Halkan suttopta:

— Köszönöm neked, áldott kéz, amely élék, égek és fénylek; köszönöm az olajat is, mely táplálékom; boldogan úrdom benne. Tudom, hogy az a kéz, amely kigyújtott, bármikor elolthat. Igen, amíg élék, úgy akarok égni, hogy általam lássanak az emberek: verembe ne essenek, egy másba ne ütközzenek és célba érjenek.

Lángja egy kis légáramlattól néha imbolygott. Az imbolygó fény egy lyukas kalap árnyékát vetette a falra, s az árnyék mókásan táncolt. A lyukon áthatott a halvány fény. Azt a hatást keltette az árnyékon, mintha annak szeme is lenne.

Ha nem lett volna tilos még pisszenni is, most jót kacagtam volna ezen!

A gyertya a szekrény tetején páváskodott; szemben egy alig mutató, a sok gőztől tönkrement tükörrel. A gyertya első dolga volt megnézni magát benne. Nyújtogatta lángját, igyekezett a legnagyobb fényvel égni — tisztán hiúságból. Tudatában volt annak, hogy ki ő és milyen fontos szerepet tölt be. Büszkén állt. A gőg alig tudott megfordulni benne. Holtbiztos volt abban, hogy létét és fényét önmagának köszönheti. Hívalkodva nézett körül; azt hitte, egyedül van. Hamarosan észre vette, hogy a lyukas kalap árnyéka ugrál a falon. Az nem lehet — mondta magában —, hogy általam ugráljon. Nem pazarlom én a fényemet egy lyukas kalapra! Á, — megvan! A méctől ered a fény!

Eddig csak magukban gondolkoztak, de már ezt is hallottuk. És most elindult a beszélgetés. A gyertya kezdte:

— Te senki, hogyan mersz létezni? Csak pislogsz és nevetéséges vagy. Nem veszed észre? Persze, az orrodig sem látsz, oly gyenge a fényed. Az egész értékedet le lehet mérni azzal a lyukas kalappal, amelynek árnyékát a falra vitted. Mécs és lyukas kalap — mondhatom, összeilletek. Láthatod, mennyivel feletted vagyok! Én a legmagasabb helyen állok. Fölöttem már senki sincs! És a fényem? Betöltöm az egész helyiséget. Minden tárgyat megvilágítok. Persze, csak az értékesebbeket. A lyukas kalapot csak alulról lehet megvilágítani: onnan, ahol te vagy. Arra nem pazarlom a fényemet.

A mécs így felelt:

— Elismerem, hogy felettem vagy, mert — oda tettek. Engem ide tettek, hát itt vagyok. Téged oda tettek, hát ott vagy. Csak azon csodálkozom, hogyan mersz öntelt lenni?! Tudod-e, hogy fölöttem is vannak fények?

— Nem igaz! — kiáltott közbe a gyertya. S hogy nagyobb tekintélyt szerezzen magának, felágaskodott a lángjával.

— De igaz! — folytatta szelíden a mécs. Neked ezt még inkább kellene tudnod, hiszen te okosabb vagy, mint én; legalább is ezt hiszed. Te ezt csak nem akarod tudni! Nem akarok tudni nagyobb fényekről, tehát nincs — te így gondolkozol. Én pedig láttam már nagy fényeket! Itt az utcai lámpás! Látom az ablakon át. Nem egy pincelakást, de az utca egy jó részét bevilágítja. És a csillagok? Ó, mily szépen ragyognak az égen! Ott a Hold! Ez világítja meg éjjel az utat a vándoroknak. Fényénél még újságot is lehet olvasni! Ő suttogja el nekem mindazt, amit tudok.

— Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz! — kiáltotta háromszor is ingerülten a gyertya.

— De igaz! — mondta halkán a mécs. Én innen letről, erről az általad lenézett teknőről mindezt látom, ha már mindenki elaludt és én sem fénylek. Ha engem eloltanak, jobban látok: saját fényem sem zavar ilyenkor a látásban. Téged zavar a saját fényed. De ha egyszer leszállnál a magaslatodról ide hozzám, te is látnád mindezt és szerény lennél.

— Nem szállok le, nem én! — berzenkedett a gyertya. Nagyon jó nekem itt. Hogy még nálam nagyobb fény? Még mit nem!?

— Hátha egyszer a Napot látnád?

— Mit? Mi az? — kérdezte ijedten a gyertya. Valamit sejtett a lelke mélyén, de nem akart tudni róla.

— Mi az? Megmondom — felelte a mécs. Az a legnagyobb fényesség a világon. A nap egymaga olyan fényes, hogy az összes mécs, gyertya, lámpa, reflektor, csillag, Hold együttes világa fényességéhez sem-

mit sem ad. Ezek éjjel egészen jól világítanak, de ha a Nap felkel, eloltják, mert feleslegesen égnének. A csillagokat nem oltják el, a Nap láttán elaluszhatnak maguktól is. Ők aztán tudják ám: mi a Nap?! Ha a Hold éppen fenn van az égen akkor, amikor a Nap süt, hát éppen hogy észre lehet venni. Ez a nap! — kiáltotta diadalmasan a mécs.

— Hallod-e te mécs!? — rikácsolta a gyertya. Most már elég! Amiket te most mondtál, abból semmit sem hiszek; és nekem máris jó, mert nem hiszek semmit.

— Hát jó — suttogetta a mécs. Ne higgy! De én tudom, hogy egyszer minden magunkfajta világosítónak találkoznia kell, sőt szemtől-szembe kell néznünk a Nappal. Mert általa vagyunk: fény a fényességtől. Én erre büszke vagyok, de te nem. Én alig várom, hogy találkozzam veled, te pedig iszonyodol tőle.

— Vedd tudomásul: nem iszonyodom tőle, hanem nem hiszek benne. Ami nincs, attól iszonyodni sem kell.

— Szépen beszélsz, azt meg kell hagyni — felelte a mécs. De jobb félni, mint megijedni. Elárulom neked, így imádkozom, mielőtt szegényes környezetemben elalszom: Ó, Napom, csak egyszer is lássalak! Én magam szívesen megsemmisülnék. Csak a látásomat hagyd meg, hogy benned gyönyörködhessem. Ó, Napom, csak egyszer is lássalak! —

Eddig hallottam beszélgetni a mécsot és gyertyát, mert hazajöttek a szüleink. Mindketten nagyon fáradtak voltak. Szaladtunk a papucsért, a glicerinéért, szárazabb bocskorért, zékért, hokedliért. A spárheltnben fellobbant a tűz. Egy óra múlva meleg is volt, meg vacsora is. Zsirban sült szafaládé krumplicsalival! Egy herceggel sem cseréltem volna! Csak akkor vettem észre, hogy milyen éhes vagyok. A kihallgatott beszélgetés egészen elfeledtette velem az éhséget.

Éjjel a mécsről és a gyertyáról álmodtam. Én a mécsot szerettem, mert az alacsonyán állt és elértem. Nem volt nagyobb nálam. Egyenlők voltunk. Olyan egyszerű volt szegényke, mint én. Az egész lénye egy pohár, benne olaj, az olajon egy parafában úszó bél. És pislogott szerényen. Nekem sem volt másom a kis foltos ruhámnál. Engem is meggyújtottak, azóta égek. Pislogok észrevétlen. Őt is meggyújtották és ég. Nem értettem minden szavát, csak azt éreztem, hogy igaza van.

Amióta én is hallottam a mécs és a gyertya párbeszédét, azóta hallgatagabb lettem. Egyre jobban figyeltem őket.

Idővel nagy esemény történt. A gyertyára nézve is, meg rám nézve is.

Készültünk átmenni a szenespecébe tüzelőért. Előre meggyújtottuk a gyertyát. Azután az utcán, majd az udvaron át a szenespecé lejáratahoz jutottunk. Nyár volt. A Nap fényesen sütött. Oly mindegy volt, hogy a gyertya künn a szabadban égett, vagy sem. A Nap uralkodott. A gyertya káprázott, hunyorgott, szégyenkezett. Még sohasem látta a Napot, de most szemtől-szembe került vele. A gyertyát a pincelejáróhoz tettük egy téglára. Nem találtuk a pincekulcsot sehol sem. Valamelyik lakó elfelejtette visszaakasztani a helyére. Meg kellett várni, amíg visszajön ez a lakó. Addig bámészkodtunk és játszottunk. Megfeledkeztünk az égő gyertyáról. Jó kis idő telt el a játékkal. Ez alatt a Nap sütötte a gyertyát.

Szegény gyertya! Elszállt belőle a gőg. Belátta, hogy meg kell haljania a nap előtt. És mélyen meghajolt. A nap vakító fénye és melege valóságosan megolvasztotta. Félköralakban meggömbült — mint az olyan ember, aki arcraborulva imádkozik — és bűnbánóan hullatta könyveit.

Így találkoztunk a gyertyával.

Hamar eloltottuk. Gyorsan egyenesre sodortuk. És árnyékba tettük. Megkaptuk a pincekulcsot. Visszaszaladtunk a mécsért és vittünk tüzelőt. A mécs ekkor látta meg a Napot. Bizony majdnem megsemmisült. Este, a nagy csendben újra hallottuk a mécs és a gyertya beszélgetését. A gyertya így szólt:

— Hallod-e, mécs, ébren vagy?

— Igen.

— Mondanék valamit. Láttam a Napot. Igazad van: semmi sem fényesebb a Napnál. Meghajoltam előtte és könnyeztem. Hidd el, nem tettem másképp. Valósággal lenyűgözött. Ezentúl én is dicsérem őt.

— Ennek nagyon örülök — válaszolta a mécs.

— Hallod-e, te mécs? Most már nekem is tetszik annak a lyukas kalapnak az ugráló árnyéka a falon. Jó nagyokat kacagok rajta. És tudod, milyen felfedezést tettem azóta, hogy könnyeztem? Tudok örülni, szépnek találok az életet, szeretem a társaságot és a környezetemet. Egy célom van: égni, élni és világítani. Megfogadtam: mindaddig világítok, amíg el nem fogyok.

Ekkora alázat után végül oltárra került a gyertya.

Még megvan az a pincelakás, ahol ez történt. Néha elzarándokolok erre a helyre. Megállok előtte és elgondolkozom. Jönnek, mennek mellett, de senki sem sejtí, hogy ez a pincelakás mire tanított meg engem. Annyit elárulok, hogy nagyon szeretem a mécsét is, meg a gyertyát is. A mai modern időben egyre ritkábban használják őket. Az oltáron még szimbolikusan világít a gyertya, de a mécs — régi alakjában — már kivonult a templomból is. Csak egy helyen lehet őket együtt látni: a temetőben. Itt, még itt, hallom őket beszélgetni. Itt nagy ám a csend! Itt lehet őket hallani igazán! Apám és anyám sírja felett beszélgetnek a legmélyebb dolgokról: honnan, miért és hová? Sehol olyan jól nem értem meg beszélgetésüket, mint itt. És minél idősebb leszek, annál inkább. Innen teljesen megnyugodva térek haza, mert két helyen is várnak: — mint a fecskét — otthon és a temetőben.

KOFA

*Batyus, telt néni ül szemben velem,
a ringó busz riszálja tagjait.
Iszonytatóat ásit hirtelen,
a tériszony egy percre meglegyint.*

*Hegyes szeme két sárga paprika,
paradicsom pirossa kelt kezén,
festett-vaj arc alatt retek toka,
csupornyi keble asszuméz edény.*

*Mázsányi hang és végtelen közöny
egy ölnyi folt a Vásáros-közön,
hol ürge lesz befászlizott bokája:*

*Ha megtaszítja zörgő mérlegét,
a két dekáért ne szidd balkezét:
Azt is tudom, hogy öt gyermek mamája.*

Babbos Ferenc